SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

ZDENĚK VOŽENÍLEK
fotograf (nejen) architektury

JAN MIHALIČEK
Teoretická bakalářská práce
Opava 2025

ZDENĚK VOŽENÍLEK
fotograf (nejen) architektury

Jan Mihaliček

Teoretická bakalářská práce
Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2025

Jan Mihaliček
ITF FPF Slezské univerzity v Opavě
© 2025

ZDENĚK VOŽENÍLEK
fotograf (nejen) architektury

ZDENĚK VOŽENÍLEK
photographer (not only) of architecture

Jan Mihaliček

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha
Oponent: prof. Mgr. Václav Podestát

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2025

SLEZSKÁ UNIVERZITA

Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2024/2025

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Student: Jan Mihaliček

UČO: 64408

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: ZDENĚK VOŽENÍLEK
fotograf (nejen) architektury

Téma práce anglicky: ZDENĚK VOŽENÍLEK
photographer (not only) of architecture

Zadání: Mým cílem je v uceleném strukturovaném textu zmapovat život a dílo nepříliš známého, ale přesto významného českého fotografa Zdeňka Voženílka (1929–1981). Zdrojem informací se stanou především rozhovory s jeho dcerou Ing. arch. Alicí Čermákovou, která spravuje pozůstalost a archiv, doplněné o rozhovory s manželkou autora. V práci se objeví rovněž reflexe kurátora posmrtné Voženílkovy výstavy Jana Mlčocha z Uměleckoprůmyslového musea v Praze. Budou zmíněny také dobové dokumenty a reprodukována stěžejní díla fotografa – v textu i obrazové příloze.

Literatura: BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. Česká fotografie v datech 1839–2019. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-0535-9.
KOLEKTIV autorů. Encyklopedie českých a slovenských fotografů. Praha: ASCO, 1993. ISBN 80-7046-018-0.
MATĚJŮ, Věra. Zdeněk Voženílek. Benešov nad Černou: FOTOMIDA, 2019. ISBN 978-80-87445-06-8.
Osobní rozhovory.

Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha

Datum zadání práce: 11. 6. 2025

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce mapuje život a tvorbu fotografa Zdeňka Voženílka. Jako profesionál se věnoval fotografování soudobé architektury a byl mnoho let vedoucím fotooddělení Pražského projektového ústavu. Jeho tvorba se stala součástí vizuální identity rozvoje a budování nové moderní metropole mezi roky 1958-1978, především pak nového fenoménu - výstavby panelových sídlišť. Ve své volné tvorbě se také věnoval Praze, kde vytvořil několik, mnohokrát i mezinárodně oceněných žánrových záběrů, kde důležitým prvkem jsou lidé. Tvorba Zdeňka Voženílka je v dnešní době takřka zapomenuta a nikdy nevyšla žádná publikace věnující se hlouběji jeho životu

ABSTRACT

This bachelor thesis maps the life and work of photographer Zdeněk Voženílek. As a professional, he devoted himself to the photography of contemporary architecture and was for many years the head of the photo department of Pražský projektový ústav. His work became part of the visual identity of the development and construction of the new modern metropolis between 1958-1978, especially the new phenomenon of the construction of block housing estates. In his free work he also focused on Prague, where he created several award-winning genre shots, where people are an important element. Zdeněk Voženílek's work is almost forgotten nowadays and no publication has ever been published that deals in depth with his life.

KLÍČOVÁ SLOVA

fotografie, černobílá fotografie, fotografie architektury, česká fotografie, architektura, Praha, Zdeněk Voženílek

KEYWORDS

photography, black and white photography, architecture photography, Czech photography, architecture, Prague, Zdeněk Voženílek

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně, s použitím citovaných zdrojů, které jsou uvedeny v bibliografických odkazech. Vzhledem k absenci historických materiálů pak většina informací pochází z osobních rozhovorů s dcerou Zdeňka Voženílka, doplněných vzpomínkami jeho manželky a také z rozhovoru s kurátorem Janem Mlčochem.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM

Souhlasím se zveřejněním této práce a s jejím zařazením do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového musea v Praze a na internetové stránky Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří Ing. arch. Alici Čermákové, dceři fotografa Zdeňka Voženílka a také správkyni jeho fotografické pozůstalosti. Byla pro mne hlavním zdrojem informací a byla také zároveň autorem mnoha digitálních obrazových podkladů a bez její ochoty nechat mne vstoupit do rodinných archivů, by tato práce nemohla vzniknout. Děkuji za vstřícnost a následně i podnětný rozhovor kurátoru Janu Mlčochovi, který mi umožnil poznat autorovy fotografie v depozitáři ÚPM. Nelze nepoděkovat doc. Mgr. Josefu Mouchovi za vedení této práce a jeho neutuchající pomoc a snahu vyprecizovat práci k maximální možné dokonalosti. Zároveň chci poděkovat celému ITF za možnost najít toto téma a také ho zpracovat do podoby výsledné bakalářské práce.

Opava 2025
Jan Mihaliček

OBSAH

Abstrakt a klíčová slova **5**
Prohlášení, souhlas, poděkování **6**
Obsah **7**
1/ ÚVOD **9**
2/ DĚTSTVÍ, STUDIUM,VOJNA **11**
3/ PPÚ - FOTOGRAF ARCHITEKTURY **19**
4/ VOLNÁ TVORBA **29**
5/ REFLEXE JANA MLČOCHA **39**
6/ ZÁVĚR **47**
Biografie **52**
Bibliografie **53**
Výstavní činnost **54**
Zastoupení ve sbírkách **55**
Seznam použité literatury **56**
Jmenný rejstřík **57**

1/ ÚVOD

Psal se rok 1984. Nastoupil jsem v září po maturitě do mého prvního zaměstnání jako projektant Pražského projektového ústavu (PPÚ). Měl jsem velké štěstí na skvělého šéfa atelieru - architekta Mirka Mikulu. Nechal mě dělat stejnou práci, jakou bych dělal po studiu architektury na ČVUT. Pomalu jsem nabíral zkušenosti a díky tomu, že náš atelier dělal převážně projekty interiérů, často jsem chodil zaměřovat stávající prostory, které čekala rekonstrukce.

A pak se to jednou stalo. Architekt Mikula mi řekl, abys zkusil pro zakreslení vizualizace budoucího stavu vyfotit část fronty domů na Bělohorské ulici. Popadl jsem svůj Pentacon six a udělal několik záběrů hlavní ulice na Břevnově. Naexponované svitkové filmy ORWO odvezla podniková pošta do laboratoře v Londýnské a za pár dní mi volali, ať si tam vyzvednu hotové fotky. Tak jsem poprvé vstoupil do laboratoří fotografického oddělení Pražského projektového ústavu, do bývalého království fotografa Zdeňka Voženílka, které tam vybudoval. Jeho jméno jsem znal z vyprávění mojí matky, která dlouhé roky v PPÚ pracovala a pamatuju si, jak mi někde v novinách ukazovala oceněnou fotografii sáňkujících na Petříně a říkala: To je fotka „našeho“ Voženílka. Když jsem za matkou už od dětství chodil do práce, chodby projektového ústavu, tehdy sídlícího v budově Zemědělského muzea v Kostelní ulici na Letné, byly vyzdobeny velkoformátovými černobílými fotografiemi, jejichž autorem v naprosté většině byl právě Zdeněk Voženílek. Také později jsem vídal jeho jméno, kdy jsem v podnikové knihovně vedle publikací o architektuře poprvé objevil stohy starších ročníků švýcarského časopisu Camera, na kterých byly ještě staré nálepky s adresou *“Zdenek Vozenilek, PPU, Prague, Czechoslovakia”*. To už bohužel nebyl tři roky na živu.

V Londýnské na mne tenkrát poprvé zblízka dýchl svět profesionální fotografie a když jsem viděl svoje záběry, perfektně nazvětšované na velký formát dámami z podnikové laboratoře, začínal jsem tušit, že profese architekta není to, čemu se chci v životě věnovat.

Tak se stal fotograf Zdeněk Voženílek bezděčně jedním z důvodů, proč jsem fotografem. Proto jsem si ho také zvolil jako téma mojí teoretické bakalářské práce na ITF.

Zdeněk Voženílek

2/ DĚTSTVÍ, MLÁDÍ, VOJNA

(informace v této kapitole pocházejí z rozhovorů s dcerou Zdeňka Voženílka Alicí a detaily byly konzultovány i s jeho stále žijící manželkou Marií)

Zdeněk Voženílek se narodil 23.ledna 1929 v Běchovicích u Prahy do rodiny železničáře. Voženílkovi bydleli přímo na nádraží, kde i malý Zdeněk přišel na svět. Život na nádraží a technické prostředí dráhy, ve kterém vyrůstal, ho muselo ovlivnit v budoucí dráze projektanta i následně ve fotografii samotné, kdy bravurně zvládnutá technika byla přirozenou součástí jeho tvorby. Nádražní svět byl svébytnou, při sobě držící komunitou a život tam prý byl až idylický a ne nepodobný filmům s Vlastou Burianem. Otec Voženílka byl údajně velmi vtipný člověk a rád prý vyprávěl historky z dob první světové války, kdy jako spousta dalších Čechů došel s Rakousko-uherskou armádou až na italskou frontu na Piavu, nebo ze života na dráze. Žerty a vtípky mezi zaměstnanci na nádraží v Běchovicích byly na denním pořádku. Humor se tak stal přirozenou součástí Voženílkova života a neztrácel ho ani ve velmi složitých životních situacích, ani na pozadí zásadních dějinných událostí.

Základní školu, obecnou i měšťanskou vychodil Voženílek v Běchovicích, kde zažil i začátek německé okupace. V té době byl hodně všestranný. Sportoval, byl aktivním členem Sokola (samozřejmě pokud nebyl zrovna zakázán, napřed Němci za okupace a později, v roce 1956 komunisty). Hrál hokej, lyžoval a to ho přivedlo i na chalupu v Příchovicích v Jizerských horách, která patřila běchovické tělovýchovné jednotě. Tam pak celý život jezdil a se starou sokolskou komunitou udržoval kontakt a vždy tam i hodně fotografoval. Byl aktivní i v dalších směrech. Věnoval se hudbě, hrál na housle, vystupoval v divadle. Byl členem několika ochotnických spolků v Běchovicích. V archivu se zachoval program představení Molièrova Tartuffa, kde je uveden přímo v titulní roli. Dokonce i později chvíli uvažoval o studiu herectví a hlásil se na DAMU, kam ale

nebyl přijat. Vždy měl blízko k výtvarnému umění, rád kreslil a maloval. Rodinný archiv obsahuje mnoho kreseb a ilustrací, které vytvořil. Kresby jsou součástí i mnoha pamětních archů, které při různých příležitostech vytvářel. Někdy v té době už také začíná fotografovat. Není zcela jasné, kdy a jak získal první fotoaparát, ani kdo ho naučil vyvolávat a zvětšovat. Jeho první fotografie z té doby jsou zachovány v rodinných albech. Fotil především svou rodinu a nejbližší okruh přátel dvouokou zrcadlovkou na svitkový film. Ještě za protektorátu, v roce 1944, pak nastoupil na Vyšší průmyslovou školu stavební v Praze, kterou ale dokončil v roce 1948 již po komunistickém převratu. Zdeněk se během studia střední školy stěhuje do Prahy a jeho rodiče odchází z nádraží a staví domek v Dubči. Někdy v té době se stává členem Československé strany národně socialistické což mu záhy způsobí mnoho nepříjemností. Po absolvování střední školy nastupuje jako pomocný projektant v Československých stavebních závodech, národním podniku, který měl převzít veškeré stavební práce v komunistické Československu a zlikvidovat soukromý sektor v tomto oboru. Ve stavebních závodech se seznamuje se svou budoucí manželkou Marií. V roce 1951 nastupuje na základní vojenskou službu. Díky členství v Československé strany národně socialistické byl zařazen do Pomocných technických praporů (PTP) , tedy do služby beze zbraně, určené tehdy k internaci a převýchově tzv. politicky nespolehlivých osob a zároveň k získání levné pracovní síly. Jeho matka měla pochopitelně velké obavy, že se z vojny nevrátí. Zdeněk byl v té době velmi hubený a dlouhodobá a extrémně fyzicky namáhavá práce by se na jeho zdraví určitě podepsala. Dnes už jen těžko můžeme posoudit, zda pozdějších několik infarktů nemělo svůj základ právě z doby služby v armádě. To, že měl odborné stavební vzdělání, ho ale nakonec zachránilo od možného dlouhodobějšího zařazení k hrubé manuální práci v severočeských hnědouhelných povrchových dolech. Po půl roce jeho vojenské služby vzniká u PTP náhle větší potřeba odborných stavebních profesí a mezi nimi také zeměměřičů. Voženílek byl převelen ze svého posledního působiště u báňských oddílů v Mostě (pravděpodobně

se jednalo o těžký 58.PTP Most nebo 59.PTP Most-Bílina) a nastoupil nově jako geodet a jeho vojenská služba se stala o trochu snesitelnější. Podle vzpomínek jeho manželky právě pozici geodeta získal losem, taháním sirek, kdy s kolegy z útvaru měli šanci mezi sebou vybrat, které zaměření budou dělat. V rodinném archivu se dochovalo několik fotografií z pracovních zeměměřičských výjezdů po Čechách i na Slovensku. Mnoho jich je z vojenského prostoru Brdy. Sídlem jeho posádky byl zámek Hořovice a také další místa výcvikové oblasti jako např. Felbabka či vrch Houpák, kde je Voženílek vyfocen se svými kolegy ve starém americkém válečném Jeepu. Z dochovaných fotografií se zdá, že měli v rámci své profese relativně volnější život. Záhadou je, jak se podařilo v té době během vojny fotografovat. Fotoaparát patřil jistě mezi zakázané vybavení a tak se nabízí jediné vysvětlení a to, že geodeti pořizovali v rámci zaměřování i fotografickou dokumentaci jednotlivých prostorů a občas zamířili objektiv i sami na sebe a fotografie se jim podařilo ukrýt. Těch pár dochovaných fotografií ukazují spíše náhodné, většinou aranžované okamžiky s kamarády než aby byly nějakým zásadním dokumentárním záznamem tehdejší doby a vojenské služby, takovým jaký známe z knihy Válka za studena fotografa Josefa Mouchy https://www.databazeknih.cz/knihy/valka-za-studena-369020. Mezi rodinnými dokumenty se zachovalo několik povolenek k vycházkám a i souhlasů k nošení civilního oděvu. Část z nich Voženílek v pozdější době doplnil fotografiemi, kresbami a ručně psanými komentáři, případně vytvořil koláže na černých papírech formátu A4 a dal tak základ rodinnému archivu, který jeho dcera v původních kartonových krabicích stále uchovává a je možné z něj čerpat mnoho jinak těžko dohledatelných informací. Na vojně za generála Alexeje Čepičky z administrativních důvodů, a částečně asi i za trest, přesluhoval a u PTP nakonec prožil dva a půl roku, v podstatě takřka celou dobu jejich formální existence. Bezprostředně po vojně se oženil s Marií Grabmüllerovou.

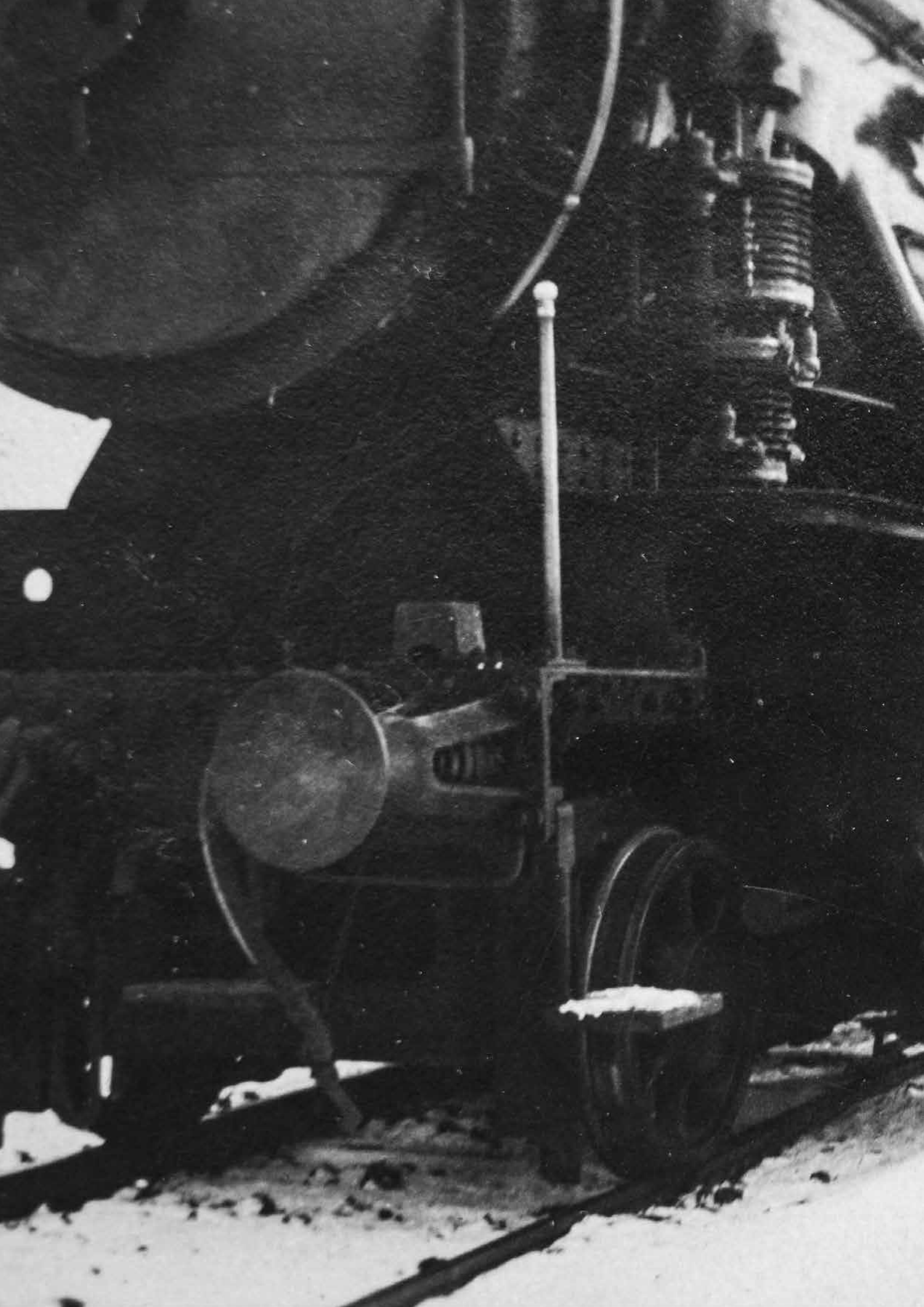

Zdeněk Voženílek - horní řada, šestý zleva

Zdeněk Voženílek - horní řada, třetí zleva

Zdeněk Voženílek rád kreslil krajinu

Zdeněk Voženílek s armádním Jeepem ve vojenském prostoru Brdy

3/ PPÚ FOTOGRAF ARCHITEKTURY

Po vojenské službě, absolvované u Pomocných technických praporů (PTP), nastoupil v roce 1953 Zdeněk Voženílek do Pražského projektového ústavu (PPÚ). Jako absolvent stavební průmyslovky s minimální praxí v Československých stavebních závodech byl zařazen pravděpodobně jako kreslič či pomocný projektant v ateliéru architekta Bohuslava Fuchse. Záhy se však jeho šéfem a posléze i přítelem stal akademický architekt Richard Ferdinand Podzemný (1907-1987). Podzemný byl osobností oboru již za první republiky. Je řazen k meziválečné avantgardě a ve své tvorbě vycházel především z funkcionalismu. Jako mnoho dalších prvorepublikových výtvarníků, inklinoval k levicovému vnímání světa. Zaměřoval se hlavně na bytovou výstavbu a stavby pro zdravotnictví. Pod jeho vedením pracoval Voženílek několik let. Práce na Podzemného hlavních projektech v PPÚ, kterými byl plavecký stadion v Podolí, poliklinika Pod Marjánkou a nemocnice v Motole, se již jako projektant nezúčastnil, protože ještě před zahájením projektování se v roce 1958, právě na popud Podzemného, stal vedoucím fotolaboratoře Pražského projektového ústavu a tak už je zachytil ve fázi stavby i dokončení objektivem svého fotoaparátu. Jeho do té doby „jen" fotografická záliba se mu pak stala na dvě desetiletí zaměstnáním. Již v roce 1956 vstoupil do fotoklubu Vagonka Tatra v Praze a jako hlavní fotograf v PPÚ dále rozvíjel své umělecké vidění světa a moderního města.

Praha v té době zažívala obrovský, až živelný rozvoj. Stavělo se tehdy nejen v centru, například ve volných místech, vzniklých následkem válečného bombardování, ale především se začal řešit kritický nedostatek dostupného bydlení a v okrajových částech začala vznikat první panelová sídliště. Jejich výstavbu již Voženílek v nové pozici dokumentoval. Je zajímavé sledovat, jak velmi rychle zvládl technická specifika fotografie architektury. Na prvních snímcích v archivech je vidět vedle již klasického vnímání kresby světlem a stínem, ještě nejistota či velmi drobná

nedokonalost při „kipování“, tedy vyrovnávání sbíhavosti svislých linií. Ta však záhy zmizela a naprostá většina jeho následujících fotografií architektury už je naprosto bravurní.

Je nutné si uvědomit, že naprostá většina výsledné podoby každé fotografie musela tehdy vzniknout již při samotné expozici ve fotoaparátu. Proto se pro zobrazení architektury používaly technické komory s možností pohybu přední i zadní standarty, dovolující srovnání svislých linií. Dnes je to otázka několika rychlých a víceméně automatických zásahů v počítači. Tenkrát však stisknutí spouště předcházela i pro zručného fotografa pomalá a zdlouhavá příprava nastavení kamery. Jeho precizní práce se světlem svědčí o pečlivosti, ale především trpělivosti a jasné představě o obrazu, kterého chtěl dosáhnout. Jeho dcera Alice, která mu často při fotografování asistovala, vzpomíná na hodiny čekání na to správné světlo. Voženílek v naprosté většině případů používal pro fotografování služební velkoformátový fotoaparát Linhof na filmy 9 × 12cm, který si později pořídil i sám pro sebe, pro svou volnou tvorbu. Vzácně snímal i se zrcadlovkami na střední formát 6 × 6cm, ale ty přece jen zůstaly více vyhrazeny pro volnou tvorbu a záběry reportážního charakteru. Měl je ale velmi dobře zažité, protože s kamerami na tento formát v mládí s fotografováním začínal. Na jedné z nejstarších zachovaných fotografií v rodinném archivu je mladý Zdeněk vidět na krku právě s jakousi dvouokou zrcadlovkou.

Je zajímavé, že Voženílkovy fotografie architektury vyznívají vždy velmi pozitivně, leckdy působí lépe než realita před objektivem. Není v nich ani stopa po ironickém pohledu či hledání nějaké absurdity doby. Jednalo se především o technickou dokumentační fotografii i když s velkým výtvarným aspektem, byl dokonce nazýván pokračovatelem meziválečných avantgardních fotografů. Já osobně shledávám jistou podobnost jeho viděni spíše s tvorbou klasiků fotografie jakými byl Karel Plicka. Většina záběrů vznikla v době chvíli po dokončení urbanistických celků. Voženílek většinou čekal na to, až stromy budou mít listy a bude vzrostlá tráva a fotografoval ve slunečném počasí. To vše dohromady vytvářelo výslednou optimistickou

náladu fotografie. Často využíval jako doplněk lidské figury, ale je zjevné, že šlo o pravděpodobně předem domluvenou „stafáž". Na mnoha snímcích jsou malé děti předškolního věku a tak někdy výsledný dojem vyvolává pocit inscenovaného budovatelského nadšení a štěstí padesátých let. Možná byla zakázka právě taková.

Fotografiemi nové výstavby bytů se často bývalý režim chlubil a vymezoval se tak proti době předválečné. Prostor na fotografiích je zabydlený, objevují se v něm nejen lidé, ale i dobové automobily, ale ještě stále ne v množství, na jaké jsme zvyklí v dnešní době. Vlastně toto vše vydává po letech o to intenzivněji unikátní svědectví 60. a 70. let dvacátého století. Hlavními dominantami záběru jsou velmi často i sochařská díla. Jako kdyby Voženílek cítil, že prostý pohled na panelák není sám o sobě dostatečně pozitivní, je příliš strohý, možná nezajímavý. Skulptury, sochy a mozaiky byly tehdy přirozenou součástí nově vznikajících staveb (do umění se povinně dávaly 2% z investičních nákladů na výstavbu a tak umělecké prvky, lepší či horší, byly tehdy v nově vznikajícím moderním městském prostoru všudypřítomné) a Voženílek je často, rád a citlivě zachycoval. Vždyť také mnoho z autorů byli jeho přátelé, které pak spolu s jejich díly fotografoval i v soukromí či přímo v prostředí jejich ateliérů. V jeho fotografiích se tak střídají detaily se záběry jednotlivých budov a s menšími či většími celky. Podařilo se mi v archivu Uměleckoprůmyslového musea (UPM) v Praze najít i několik fotografií z ptačí perspektivy, na kterých je tehdy nové, ještě ne zcela dokončené sídliště Červený Vrch. Tyto fotografie působí až jako záběry z letadla a trvalo mi chvíli, než jsem si uvědomil, o kterou část Prahy jde. Při podrobnějším studiu mi došlo, že Voženílek jen mistrně využil geografický výškový rozdíl, spojil ho s fotografováním ze střechy nějaké budovy na Petřinách k ve výsledku dokonalé iluzi leteckého záběru, opět s brilantním výběrem denní doby pro co nejplastičtější osvětlení.

Naprostá většina fotografií z té doby je černobílá. Barevné materiály ještě nebyly tak rozšířené a jejich zpracování bylo technicky velmi

komplikované. Navíc cena byla také rozhodující. Barva byla dost drahá a protože v té době se fotografie často používaly i třeba jen jako podklad pro zakreslování vizualizací budoucích staveb a bylo potřeba vytvářet mnoho kopií jednoho záběru, černobílý materiál byl jasnou volbou. Fotolaboratoř PPÚ sídlila v Praze na Vinohradech v Londýnské ulici a byla plně vybavena na zhotovování i velkoformátových zvětšenin. Dodnes si pamatuji jak velké černobílé fotky realizací staveb, s již tehdy čitelným rukopisem autora, byly nejčastější dekorací v ateliérech architektů, na stěnách projektových ústavů i stavebních podniků, které projekty realizovaly. I když se dnes podíváme na staré fotografie (dnes bychom řekli spíše originální „vintage printy") v rodinném archivu autora nebo v depozitáři UPM, na první pohled vnímáme kvalitu dobových zvětšenin. Čas od jejich vzniku jim neubral nic na technické dokonalosti, na sytosti a hloubce polotónů a je možné vnímat i kvalitu použitých fotografických materiálů, obsahujících oproti těm dnešním podstatně víc stříbra. Dokonalé bylo i finální zpracování včetně kvalitně provedených retuší nečistot - až po třeba po dokonalé vypnutí. (Na několika originálních zvětšeninách v depozitáři jsou vidět zbytky typické hnědé papírové lepící pásky, kterou dříve fotografové využívali pro nalepení ještě vlhkých fotografií na silnějším barytovém papíře na sklo, kde pak následným pomalým vyschnutím došlo k jejich vyrovnání. Tyto fotografie byly určeny pro adjustaci do pasparty,která pak okraj s lepenkou zakryla.)

Během svého působení jako vedoucí fotooddělení v PPÚ byl Voženílek velmi respektovaným fotografem. Nejen navenek, ale i uvnitř podniku. Zpětně lze jen velmi těžko posoudit, na kolik byly jeho podmínky pro práci ideální, ale na tehdejší dobu měl k dispozici slušné vybavení, fotoaparát Linhof 9 × 12 i filmové materiály ORWO a sice ne asi ty nejlepší, ale přesto v té době velmi dobré fotopapíry FOMA a maďarské licenční Kodaky od FORTE. Důležité bylo i to, že spotřebního materiálu byl dostatek, protože produkce fotolaboratoře byla značná. Museli zvládnout dokumentaci pro několik architektonických ateliérů dislokovaných po celé Praze. PPÚ byl až do roku 1989 jedním z největších podniků, zabývajících

se projektovou činností pro území Velké Prahy. Ještě mnoho let po jeho odchodu do invalidního důchodu bylo možné v podnikové knihovně najít desítky fotografických publikací, knih a časopisů, které pro něj byly objednávány. Například slavný švýcarský odborný časopis Camera nebylo v tehdejší ČSSR jednoduché sehnat. Bylo nutné mít speciální objednávku. V knihovně bylo k dispozici několik desítek ročníků a tak je zjevné, že Voženílek měl kontakt s moderní světovou fotografií a nejen s tou východoevropskou.

S odstupem času je nutno potvrdit, že Zdeněk Voženílek se zásadně podílel na vizuálním stylu a podobě vnímání architektury tehdejší doby. Jeho fotografie byly často zveřejňovány nejen v odborném tisku, různých ročenkách a na výstavách, ale také v dalších médiích. Pro mnoho mladších architektů a dalších lidí je tak podoba pražských sídlišť z doby od konce padesátých do konce sedmdesátých let vnímána právě prostřednictvím jeho černobílých záběrů. Zpětně je možné i říct, že měl takřka monopol na fotografování nových sídlišť v Praze i když určitě nebyl jediným fotografem, který se tomuto námětu věnoval. Je potřeba si uvědomit, že autorovi nebylo prostředí sídlišť a panelových domů nijak cizí. Bydlel sice po příchodu do Prahy přímo v centru na Újezdě a Malá Strana a historické centrum byly v té době logicky v centru jeho fotografického zájmu. Když se pak i s rodinou přestěhoval na Zahradní Město, jedno z nově vzniklých pražských sídlišť, začal i své nové domovské prostředí pravidelně zobrazovat a množství záběrů na tuto městskou část ukazuje právě to velké množství času, který tam prožil a mohl fotografování „Zahraďáku" věnovat. Ve sklepě jejich panelového domu si vytvořil s původní, příchodem automatických praček už nepotřebné prádelny fotokomoru, kde dlouhé roky pracoval především na své volné tvorbě.

Zdeněk Voženílek po opakovaných infarktech v roce 1978 opustil fotooddělení PPÚ a odešel do invalidního důchodu. Fotografií architektury se tak v podstatě přestal zcela zabývat a do konce svého života se věnoval již jen fotografování krajiny a žánrových pražských záběrů.

FOTOGRAF a ARCHITEKTURA

Zdeněk Voženílek často publikoval své fotografie v tisku

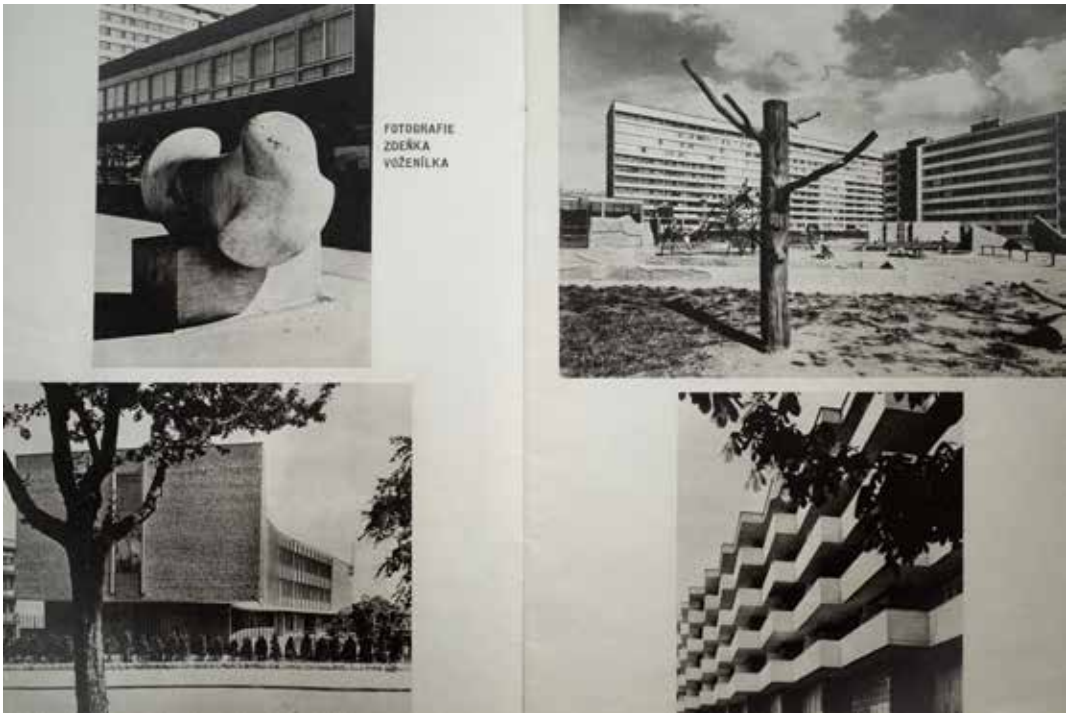

V tisku se objevovaly fotografie výhradně moderní architektury

Zdeněk Voženílek - nové sídliště Krč

Zdeněk Voženílek - nové sídliště Prosek

4/ VOLNÁ TVORBA

Zdeněk Voženílek fotografoval od mládí. Někdy během války, nebo těsně před ní, musel získat první fotoaparát. V rodinném archivu se nacházejí jeho záběry z té doby, pro něj již v typickém čtvercovém formátu. Jedná se o fotografie nejbližšího okolí, rodiny a přátel. Dokladem toho se zdá být i fotografie, na které je zachycen mladý Zdeněk s dvouokou zrcadlovkou ve skupině dalších lidí. Už tehdy ho zajímalo dění ve společnosti a zásadní události. Zaznamenal fotoaparátem návrat prezidenta Dr.Edvarda Beneše z exilu do Prahy, resp. průjezd jeho vlaku po trati kolem Běchovic v květnu roku 1945. Fotil během studia na stavební průmyslovce i během vojenské služby. Jednalo se ale spíše o zachycení drobných událostí jeho života, stále ještě bez výraznějších výtvarných ambicí. Případně vytvářel stylizované portréty a autoportréty.

Po návratu z vojny a současně s nástupem do Pražského projektového ústavu (PPÚ) začal fotografovat svým středoformátovým fotoaparátem Rolleiflex především okolí místa, kde v Praze žil. Se svojí ženou Marií v té době bydleli na levém břehu Vltavy, na rozhraní Smíchova a Malé Strany v poměrně moderním domě na úpatí Petřína na adrese Újezd 15. Kampa a Malá Strana se objevují v jeho fotografiích nejen jako veduty, tedy celkové pohledy na město, ale Voženílek zachycoval i lidi, obyvatele Prahy v pouličních scénách. V roce 1956 se přihlásil do vinohradského fotoklubu Vagonka-Tatra (dnes Klub fotografů amatérů Praha), který se stal inspirací a také jakýmsi motorem pro obesílání mezinárodních výstav a soutěží. Volbou aparátu na střední formát 6 × 6 ve spojení s dvouokou zrcadlovkou byl trochu předurčen ne k prostým momentkám a čisté živé fotografii, ale především ke stylizovaným a také promyšlenějším záběrům. Často je cítit, že lidé, objekty jeho zájmu, o něm věděli, nebo že byly některé fotografie pravděpodobně naaranžovány. Mnoho záběrů ale bylo už tehdy opravdu přirozených a náhodných. Možná i s přechodem na poněkud rychlejší a pohotovější východoněmecký

fotoaparát Praktisix, začaly přibývat fotografie pořizované i jinými ohnisky, často teleobjektivy. Zdeněk hodně fotil na Petříně, kam to měl z domova doslova pár kroků. Tam také vznikla v roce 1959 jedna z jeho nejznámějších a nejpublikovanějších fotografií „Zima v Praze". Zasněžená krajina dolní části Petřína je na ní pokrytá stovkami sáňkujících postav a je ohraničena hradbou činžovních domů na Újezdě. Za nimi je vidět sněhem pokryté střechy na pravobřežním nábřeží Vltavy s mnoha dalšími ikonickými pražskými dominantami a pruh lehce zamlžené oblohy. Touto fotografií Voženílek obeslal několik světových soutěží a získal za ní mnoho ocenění. Často chodil s aparátem na louku na Kampě, kde fotil především místní děti nebo odpočívající pražany, tak jako na fotografii „Nedělní procházka" také z roku 1959. Z Kampy už to bylo jen kousek k Vltavě, která se stala jeho významným tématem. Fotografoval opět veduty, městskou krajinu, mosty, noční záběry na řeku. Zajímali ho i lidé kolem řeky, rybáři, vodáci, lidé na plovárnách, v kempech. Využíval modernější techniku a fotografoval i čistě reportážně závody veslařů nebo létání na závěsném křídle za motorovým člunem. Bylo-li to možné, do záběrů zakomponovával prostředí a pražské dominanty. Cíleně pracoval s atmosférou a světlem. Fotil za mlhy, v protisvětle, v oparu nad řekou, za sněhu nebo v podvečer. Dalším známým záběrem se stal „Negrelliho viadukt" z roku 1964. Kouřící parní lokomotiva na něm táhne další, dieselovou a pod mostním obloukem je možné vidět v oparu a protisvětle siluetu Pražského Hradu. Výsledkem je nostalgická, mistrně komponovaná fotografie plně vystihující tehdejší dobu, která pro něj jistě byla vzpomínkou na léta prožitá na nádraží v Běchovicích. Voženílek, podle jeho dcery Alice, plánoval vytvořit knihu, která by se Vltavě věnovala z různých pohledů a systematicky na tomto tématu také pracoval. Bohatý archiv fotografií spojených s řekou a lidmi kolem ní je toho důkazem. Kniha však nikdy nevyšla.

Svůj akční perimetr Voženílek postupně rozšiřoval a fotografoval i v Podskalí, ale i ještě dále, na periferiích Prahy. Lidé se stali pravidelnou součástí jeho fotografií. Zachytil i II.Celostátní spartakiádu v roce 1960 v

Praze na Strahově. Záběr z ní s cvičenkou vyhozenou ostatními do vzduchu se stal opět úspěšným na mezinárodních výstavách. „Letící dívka" se objevila i v novinách a časopisech. Těžko odhadnout, zda Voženílek tuto akci vnímal ještě jako dozvuk sokolských sletů, či to pro něj byl již obraz doby nové. Každopádně vytvořil opět pozitivní optimistické snímky, které mohly být a také asi byly zneužity režimem pro komunistickou propagandu, ale které byly natolik dobré, že získaly ocenění i v západním světě. Sport měl rád a fotil ho ve všech možných podobách. Našel jsem několik fotografií z motocyklových závodů a nemohli samozřejmě chybět lyžaři a hory. Hory měl Zdeněk velmi rád a pravidelně jezdil do Jizerek. V Příchovicích, malé horské vesničce, měl TJ Sokol Běchovice svojí chalupu a tam také Voženílek často i s rodinou jezdil. To byl svět jeho vzpomínek na komunitu z dětství a staré sokoly. Na horách fotografoval také a přímo v Příchovicích vznikla jedna z mála jeho experimentálních fotografií. Záběr z roku 1962 zachycuje silně grafický námět zasněžené krajiny se zábranami proti závějím a dráty vysokého vedení. Voženílek tuto fotografii za mokra kontaktně překopíroval z pozitivní zvětšeniny na další fotografický papír a prezentoval jí v její negativní formě , tedy s černým sněhem a bílými linkami drátů a bílou strukturou plotů. V této podobě je také třeba ve sbírce UPM. V rodinném archivu se pak zachovala i její klasická pozitivní verze. Hory fotografuje nejen v Jizerkách a Příchovicích a v zimě. Jako rodina jezdili i na Slovensko do Tater. Horskou turistiku jeho žena příliš nemusela, ale přesto se k ní nechávala přemluvit. Jeho oblíbeným fotografem přírody a hor byl o několik let starší Vilém Heckel, jehož portrét mu visel i na stěně v atelieru v PPÚ v Londýnské ulici.

V roce 1963 se Zdeněk Voženílek jako fotograf stal členem Svazu československých výtvarných umělců. Už ho šlo těžko považovat jen za amatéra a naopak byl pro všechny respektovaným profesionálem. Přestal obesílat amatérské salony fotografie. Naopak se začal zúčastňovat svazových členských výstav. Vedle fotografie architektury, která ho živila, stále více fotografoval krajinu. Jako mnoho dalších profesionálních

fotografů začal fotografovat krajinu, hrady, zámky a další památky jako podklad pro tisk pohlednic. Tato část tvorby ho živila nakonec lépe než zaměstnání v PPÚ. Pro vlastní tvorbu si pořídil nové vybavení a krajinu tak v té době fotografoval buď Linhofem na velký formát 9 × 12cm nebo Mamiyou RB 6 × 7cm. Z jeho fotografií mizí postupně lidé jako hlavní motiv a zaměřuje se více na černobílou krajinu a nově i na stromy.

Samostatnou kapitolou jsou pak fotografie z cest. V roce 1964 se mu s kolegy z fotoklubu Vagonka Tatra podařilo vyjet do Francie. V Paříži a ve Versailles vznikl soubor živých fotografií, ovlivněný humanistickou fotografií a dokumentárním stylem šedesátých let. Je patrné, že se Voženílek na nové prostředí rychle adaptoval a živá fotografie mu nebyla cizí. V naprosté většině se jednalo o pohotové portréty lidí v přirozeném prostředí a podařilo se mu citlivě zachytit atmosféru tehdejší doby i Francie samotné. Později, během krátkého uvolnění kolem jara 1968, vycestoval s rodinou a přáteli, rodiči fotografky Dany Kyndrové i tehdy malou Danou, autem do Norska. Norsko ho fascinovalo především krásou krajiny. V archivu UPM je několik fotografií horských scenérií s kroutící se silnicí v takřka grafické podobě.

Zdravotní stav a několik po sobě následujících infarktů přinutilo Voženílka k odchodu z PPÚ v roce 1978. Po dvaceti letech profesionálního fotografování architektury se tak mohl věnovat čistě volné tvorbě. V invalidním důchodu se soustředil plně na krajinu a stromy. Jeho dcera Alice vzpomíná na to, jak otci musela více pomáhat s těžkou velkoformátovou kamerou Linhof a stativem. Celé rozsáhlé vybavení už fyzicky nezvládal sám nosit. Přesto stále lpěl na vysoké technické kvalitě formátu 9 × 12cm. Jistě už v té době mohl fotografovat na kinofilm, ale to mu nikdy nepřirostlo opravdu k srdci. V té době využíval již jen komoru v domě na Zahradním Městě a pracoval stále černobíle.

Po dalších infarktech zemřel Fotograf Zdeněk Voženílek v roce 22.2.1981 ve věku pouhých 52 let.

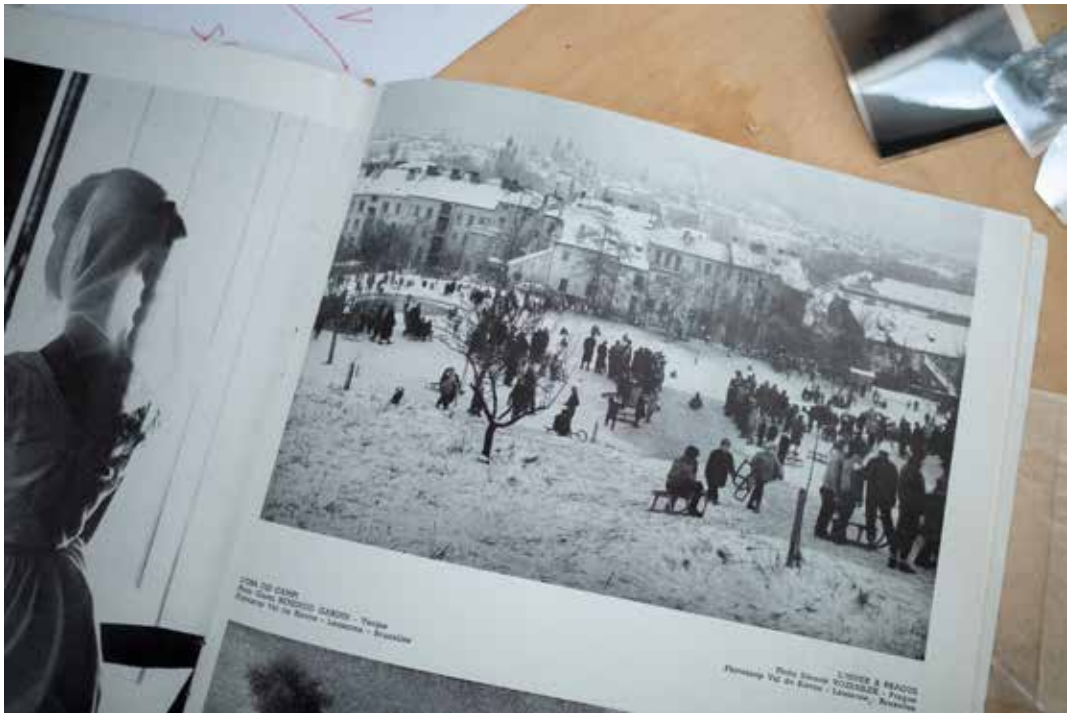

Zdeněk Voženílek - oceněná fotografie Zima v Praze v katalogu francouzské výstavy

Zdeněk Voženílek - oceněná fotografie Letící dívka vedle slavného snímku Maria Giacomelliho

Zdeněk Voženílek - Jihočeská krajina

Zdeněk Voženílek - oceněná fotografie Karlova mostu

Zdeněk Voženílek - z cyklu Paříž

Zdeněk Voženílek - pohled z okna bytu na Újezdě

5/ REFLEXE JANA MLČOCHA, kurátora výstavy "Zdeněk Voženílek / fotografie v Galerii Josefa Sudka v Praze

Na přelomu roku 2016 a 2017 proběhla v Galerii Josefa Sudka v pražském Úvoze jedna z posledních samostatných výstav Zdeňka Voženílka. Tato komorní galerie v domě U Luny na pražských Hradčanech (Úvoz 24) je součástí Uměleckoprůmyslového musea v Praze a byla zpřístupněna v roce 1995. V bytě, který se tam nacházel, pobýval až do své smrti velikán české fotografie Josef Sudek a z tohoto místa vyrážel na své toulky za fotografováním Prahy či na cestu do svého atelieru na Újezdě. Lásku k Praze a Malé Straně s ním sdílel i Zdeněk Voženílek, sám dlouhé roky bydlící na Újezdě.

Galerie se dlouhodobě věnuje výstavní činnosti, kdy veřejnosti představuje především méně známé Sudkovy fotografie, stejně tak jako fotografie méně známých, opomíjených a přesto významných fotografů. Za třicet let existence galerie se uskutečnilo takřka 90 výstav. Jak říká kurátor sbírek fotografie pražského UPM Jan Mlčoch, uspořádání výstavy je často formou poděkování donátorům, kteří museu věnovali fotografie svých předků výtvarníků, umělců - fotografů. Podobně to bylo i v případě Zdeňka Voženílka. Jeho dcera Ing.arch. Alice Čermáková věnovala instituci do sbírek několik desítek autorských zvětšenin. V depozitáři UPM se tak nachází přes sedm desítek fotografií.

Při našem setkání v Centrálním depozitáři UPM ve Stodůlkách mi nad badatelským stolem a archivační krabicí, plnou Voženílkových fotografií, k této výstavě a k autorovi samotnému Jan Mlčoch řekl: *„Bylo to v roce 2016, ještě před covidem. Šlo tehdy o malou, komorní výstavu. Galerie Josefa Sudka má dlouhou historii – existuje už od roku 1995 a nachází se v bytečku, v prostorách o dvou místnostech. Snažím se tam pravidelně připomínat samotného Josefa Sudka, hlavně méně známé části jeho rozsáhlého díla. Například jsme tam uspořádali výstavu celého cyklu „Svatý*

Vít" z roku 1928, který dosud nikdy nebyl vystaven v úplnosti – ani ve 20. letech, ani později. Zahrnoval nejen fotografie, ale také doprovodné texty v češtině a francouzštině, desky a další materiály.

Výstavy v galerii se snažím zaměřit jak na slavné, ale pozapomenuté části Sudkova díla, tak i na méně známá témata. Často pracujeme i s pozůstalostí, která je uložena u nás. Doposud jsme v galerii uspořádali už 88 výstav. Často se snažím připomínat fotografické osobnosti, které zatím stály mimo hlavní zájem odborné veřejnosti i publika. Objevujeme tak autory, o kterých jsme dřív věděli třeba jen díky několika reprodukcím v časopisech.

Například Antonín Tonder – fotograf z 20. a 30. let –, jehož práce jsme získali z pozůstalosti, a ukázalo se, že šlo o velmi významného autora, kterého dnes máme zastoupeného i ve sbírce. To je typická ukázka naší akviziční a výstavní činnosti – doplňujeme sbírku o chybějící kousky té velké mozaiky české fotografie, napříč žánry a styly.

Když jsem se dozvěděl, že je možné jednat s dcerou pana Zdeňka Voženílka – o kterém jsem věděl, že kromě několika známých žánrových snímků z pražských ulic také fotografoval architekturu 50., 60. a 70. let – kontaktoval jsem paní inženýrku. Byla velmi vstřícná a velkorysá. Pan Voženílek už tehdy nežil. Připravil jsem tedy opravdu komorní výstavu Zdeňka Voženílka v Galerii Josefa Sudka. Bylo to v roce 2016. K výstavám sice běžně nevydáváme katalogy, ale alespoň pozvánka a informace na internetu zůstaly jako stopa.

Od té doby se o Zdeňka Voženílka zajímám víc, zejména z hlediska jeho práce na historické architektuře. Vím, že část jeho pozůstalosti, zejména negativy a dokumentační materiál, byla předána do Národního archivu. My ve sbírce máme hlavně fotografie, které mají určitou výtvarnou hodnotu – ty, které Voženílek sám zvětšoval do formátů vhodných pro výstavní účely.

Paní inženýrku tehdy navštívila se mnou i doktorka Mariana Kubištová, pracovnice našeho muzea, která se dlouhodobě zajímá o propojení fotografie a architektury. Byla například autorkou výstavy a knihy Sudkových fotografií architektury a tak ji Voženílek jako fotograf architektury zajímal.

Na Zdeňku Voženílkovi mě osobně zaujalo především to, že zachytil obrovský rozvoj Prahy ve 2. polovině 20. století, zejména v 60. a 70. letech. V 90. letech se na panelová sídliště a jejich výtvarné prvky často pohlíželo s despektem, ale Voženílek je fotografoval v době jejich vzniku – tedy když byla nová, architektonicky ještě čistá. Navíc tyto celky často doplňovala výtvarná díla, sochy, které pak následně v 90. letech často zanikly. Dnes se ale tato díla znovu, pokud vůbec fyzicky přežily, objevují a jsou ceněna.

Fotografovat historické centrum Prahy umí téměř každý i třeba cizinci během krátké návštěvy, ale fotografovat sídliště jako Invalidovna, Prosek, Ďáblice, Krč, Pankrác nebo Zahradní Město, to už vyžaduje jiné zadání. Pro Voženílka to ale byla i pracovní náplň – působil jako vedoucí fotooddělení Pražského projektového ústavu mezi lety 1958 a 1978. Naštěstí nezůstaly jeho materiály jen v archivu mateřského, dnes již zaniklého podniku. Doma měl pečlivě uspořádaný vlastní archiv, který je stále velmi cenný.

Kromě architektury fotografoval také žánrové snímky z pražského okolí i centra, často s motivem řeky Vltavy, s mosty, rekreaci u ní, parní lokomotivy na Negrelliho viaduktu. Tyto snímky mají nejen dokumentární, ale i výtvarnou hodnotu a vypovídají o tehdejším životním stylu.

Zdeňka Voženílka jsem osobně nepoznal – zemřel v roce 1981, tedy dávno předtím, než jsem přišel do muzea. Já nastoupil až v únoru 1989. Volba této výstavy souvisela s mým dramaturgickým přístupem. Máme letos 30. sezónu galerie Josefa Sudka a já se dlouhodobě snažím vést výstavní dramaturgii tak, abych připomínal nejen slavná jména, ale i dárce a jejich dary. Pro mnohé je to jediná forma poděkování a satisfakce.

Fotografii a její historii se věnuji už 35 let, starám se o naši sbírku, která je největší sbírkou české fotografie. Vždyť máme přes 100 000 pozitivů. Pokud bych měl přirovnat českou fotografii ke krajině, pak mě nezajímají jen její vrcholy, velikáni jako Sudek, Drtikol, Koudelka, ale i to, co je pomyslně pod nimi. Zajímá mě celé to podhoubí, z něhož vyrůstali. I proto se věnuji například portrétním ateliérům první republiky, nebo zcela neznámým amatérům, kteří fotografii věnovali půlku nebo celý život.

Mnoho pozůstalostí končí smutně – v popelnicích. Často je to tím, že dědicové (většinou synové) neumějí rozpoznat hodnotu otcovy práce. Zatímco dcery bývají citlivější a lepšími správkyněmi pozůstalostí. Je to moje dlouholetá zkušenost.

Na aktuálním seznamu z depozitáře máme 73 fotografií Zdeňka Voženílka. To bude asi celkový počet, který vlastníme. Vše je textově zpracováno v databázi, ale bohužel, ne všechno je nafoceno."

V bílých rukavicích procházím většinou technicky velmi precizní zvětšeniny a můžu tak nasát obraz doby před šedesáti lety. O kvalitách autora nevypovídá jen přední strana fotografií, ale velmi často i ta zadní, která kromě nezbytného autorského razítka a technickým rukopisem popsaných informacích o záběru, lokaci a použitém fotoaparátu, často obsahuje záznamy o zápůjčkách a vystavení. U autorovy asi nejznámější fotografie Zima na Petříně ani velikost fotografie 30 × 40cm nestačí na všechny nálepky z galerií a muzeí po celém světě. Držím v ruce opravdu významné dílo české fotografie.

6/ ZÁVĚR

Každá práce, která má ambici býti i prací kritickou, by měla obsahovat kromě pozitivních aspektů i nějaké ty negativní. Nevím, zda je nutné toto dodržovat bezvýhradně a vždy? Mým cílem bylo především přiblížit osobnost fotografa Zdeňka Voženílka - autora, který zde už s námi není více jak čtyřicet let a jehož tvorba není veřejnosti příliš známa, nicméně několik zasvěcených o něm ví. Přišlo mi škoda nevěnovat se jeho dílu i zajímavému životu, který jeho dílo ovlivnil a jednoznačně formoval. Nebyla o něm napsána žádná publikace, snad s výjimkou knihy, kterou v roce 2019 vydalo Vydatelství FOTO MIDA ve své edici Osobnosti české fotografie, kterou textem vybavila publicistka a kurátorka Věra Matějů, dlouholetá předsedkyně Svazu českých fotografů. Ten také má ve své sbírce větší množství Voženílkových fotografií. Více se o něm nezmiňuje ani většina souborných encyklopedických knih, snad jedině s výjimkou obsáhlé a stále aktuální publikace ČESKÁ FOTOGRAFIE V DATECH 1839-2019 autorů Vladimíra Birguse a Pavla Scheuflera, kde jsou mu věnovány dvě zmínky. Jedna v souvislosti s jeho účastí na 2. světové výstavě Žena v roce 1970 a druhá zmiňuje jeho posmrtnou výstavu v Galerii Josefa Sudka v Praze v roce 2016, kurátorovanou Janem Mlčochem, které se věnuji zde v této práci v samostatné kapitole Reflexe. Jeho přátelé již nežijí a přímá svědectví o jeho životě a tvorbě lze získat jen velmi těžko. Naprostou většinu informací jsem tak čerpal z vyprávění Voženílkovy dcery Alice, které jsme několikrát během společných rozhovorů ověřovali a doplňovali u člověka autorovi nejbližšího, u jeho manželky Marie. Byl jsem si vědom rizika jejich možného zkresleného přístupu, ale záhy jsem seznal, že na Zdeňka Voženílka pohlížejí jako na autora sice s úctou a respektem, ale zároveň i s rozumným odstupem. Dcera Alice, která je architektka, má navíc i odborný pohled na velkou část otcovy tvorby. Jak jsem již psal i v úvodní kapitole, ani můj pohled není prost jisté míry ovlivnění, protože Voženílkovy fotografie formovaly můj pohled na fotografii už od dětství a staly se pro mne jakýmsi

etalonem toho, jak má fotografie architektury vypadat. Navíc i jistou roli určitě hraje nostalgie mých dlouholetých návštěv v Pražském projektovém ústavu, kam jsem už jako dítě chodil za svou, tam zaměstnanou matkou a kde jsem také nastoupil po maturitě jako projektant do svého prvního zaměstnání. I když toto vše vezmu do úvahy, těžko nacházím něco kritizovatelného na Voženílkových fotografiích. Samozřejmě známe především výběr jeho tvorby, který byl určen k publikování a vystavování, ale to je v pořádku, protože je normální a správné, že dobrý autor eliminuje svá slabší díla a „pouští" jen fotografie dobré a kvalitní. Kvalitu jeho výběru potvrzují i četné úspěchy na zahraničních výstavách a to nejen ve východní části tehdy rozděleného světa, tedy v socialistickém bloku, ale především ty, které získal směrem na západ od našich hranic, včetně ocenění z výstav v USA, tedy v konkurenci daleko širší a necenzurované.

Během vzniku této práce mi rukama prošly stovky Voženílkových fotografií, které v naprosté většině zvětšoval ručně sám. Ten pocit, kdy jsem v bílých rukavicích mohl prohlížet originální vintage printy v depozitáři Uměleckoprůmyslového musea, se mi zapsal do paměti. Ještě víc mi však v hlavě utkvěl pohled na pracovní stůl autorovy dcery Alice a okolní skříně pokryté negativy a desítkami originálních černobílých zvětšenin. Najednou jsem měl pocit, že se dotýkám něčeho, co je stále žijící a co dokáže i desítky let po svém vzniku být technicky na úrovni. Profesionalita zpracování i obrazová kvalita jeho starých fotografií tak i dnes snese velmi přísná měřítka. Kde tedy najít to kritické? Možná snad v krátké poznámce ve výstavní knize, která byla součástí výstavy Krajina ve fotografii Zdeňka Voženílka, která se konala o prázdninách 1981 v Malé galerii Čs. spisovatele v Praze. Fotograf Jaromír Čejka zde do knihy vepsal: „Ta kultivovanost a tvůrčí výstavba snímku ubíjí život. Spíš než kultivované, často vyspekulované. Nejde o vyjádření charakteru krajiny, ale o hezký snímek." Jaromír zde reagoval především na úvodní text Petra Tauska a ne na Voženílkova slova. Ten by určitě své fotografie jako autor těmito slovy nepopisoval. Je třeba si uvědomit, že Čejka se s Voženílkem znal a

hlavně již v té době vytvářel velmi kritický fotografický soubor o největším a v té době nejnovějším sídlišti Jižní Město. Svým syrově dokumentárním pohledem nafotil skvělý cyklus, který leží na zcela opačném pólu fotografie, než je dílo Voženílkovo. A ano, Jaromír má pravdu. Zdeněk Voženílek se vždy snažil vytvořit fotografie hezké. Ať už to byly pražské veduty nebo záběry z hor či na řeku, nebo celé dílo zobrazující architekturu, těžko by se v jeho fotografiích hledalo něco, co zachycuje ošklivost okolního světa. Vždy obracel svůj aparát na věci, které měl rád a obraz stavěl někdy možná až romanticky, ale přesto bez nostalgie.

Dílo Zdeňka Voženílka je důležitou součástí historie české fotografie a je dobře, že je zachováno nejen v soukromých sbírkách, ale i v depozitářích důležitých institucí. Jistě by bylo velmi zajímavé v budoucnu zmapovat sbírky Institutu pro plánování a rozvoj hl. m. Prahy a Svazu českých fotografů, kterým se podařilo získat rozsáhlou část archivu negativů i zvětšenin. Je dobře, že se s jeho dílem stále pracuje a tím i dále zůstává dílem živým.

Zdeněk Voženílek - student střední školy v Praze

Zdeněk Voženílek - vášnivý lyžař na horách

BIOGRAFIE

1929	Narozen 23.ledna v Běchovicích u Prahy
1944 - 48	Studium Vyšší průmyslové školy stavební v Praze
1948 - 51	Pomocný projektant v československých stavebních závodech
1951 - 53	Základní vojenská služba u PTP
1953	29. srpna sňatek s Marií Grabmüllerovou
1953	Nástup do Pražského projektového ústavu jako projektant
1956	Vstup do fotoklubu Vagonka Tatra v Praze na Vinohradech
1958	Jmenován vedoucím fotooddělení Pražského projektového ústavu
1962	Absolvování Lidové akademie vědy, techniky a umění
1963	Přijetí do Svazu československých výtvarných umělců
1978	Odchod z Pražského projektového ústavu ze zdravotních důvodů
1981	22. února v Praze podlehl těžké srdeční chorobě

BIBLIOGRAFIE

Zdeněk Voženílek nikdy nevydal žádnou publikaci, ani nevznikla žádná jiná, která by se hlouběji věnovala jeho životu. Za jedinou výjimku lze považovat drobnou, především obrazovou publikaci Věry Matějů:

MATĚJŮ, Věra. Zdeněk Voženílek. Benešov nad Černou: FOTOMIDA, 2019. ISBN 978-80-87445-06-8

Texty k výstavám Zdeňka Voženílka:

Praha ve fotografii, text Karla Dvořáka, katalog k výstavě, Praha, 1980
Krajina ve fotografii, text Ing. Petra Tauska, úvodní text výstavy, Praha 1981
Zdeněk Voženílek, text Ing. Petra Tauska, katalog k výstavě, České Budějovice 1985
Zdeněk Voženílek / fotografie, text Jana Mlčocha, text k výstavě, Praha 2016/17
Zdeněk Voženílek / pocta osobnosti, text Věry Matějů, katalog k výstavě, České Budějovice, 2017

VÝSTAVNÍ ČINNOST

Společné výstavy

1961 Výstava fotografií, Varšava
1961 Výstava fotografií, Paříž
1962 Velcí fotografové naší doby, Versailles
1963 Putovní výstava Photography in the Fine Arts, USA
1963 Výstava fotografií, Budapešť
1964 Školy a směry světové fotografie, Metropolitní muzeum umění NY, USA
1965 Putovní výstava Photography in the Fine Arts, USA
1965 Výstava fotografií, Berlín
1965 Výstava fotografií, Varšava
1965 Praha 1945-65, Staroměstská radnice, Praha
1965 Pražský fotosalon 1965, členská výstava SČSVU, Praha
1965 Světová výstava v New Yorku, pavilon fotografie, USA
1966 Putovní výstava Photography in the Fine Arts, USA, Kanada
1967 Čs. expozice EXPO 67 Montreal, Kanada
1968 Žena, 2. světová výstava fotografie, Kolín nad Rýnem,
1969 Celostátní přehlídka čs. fotografie, Moravská galerie v Brně
1971 Celostátní přehlídka čs. fotografie, Moravská galerie v Brně
1973 Celostátní přehlídka čs. fotografie, Moravská galerie v Brně
1974 Lyrické proudy v Československé fotografii, putovní výstava ČSSR
1975 Československo 1975, putovní výstava Ministerstva zahraničí ČSSR
1975 Praha dnes a zítra, Martinický palác, Praha
1975 Socialistická výstavba Prahy, výstavní síň GŘ VHMP, Emauzy, Praha
1975 Praha třicetiletá, Galerie hl. m. Prahy
1976 Srdcem a rozumem, přehlídka čs. fotografie. Galerie hl. m. Prahy
1977 Soudobá výtvarná fotografie, Fragnerova galerie, Praha
1977 Retrospektivní přehlídka Čs. fotografie, Kassel
2018 Bydliště: panelové sídliště, Uměleckoprůmyslové museum, Praha
2018 Řevnický fotosalon, Palachův týden, Řevnice

Samostatné výstavy

1960 Výstava fotografií, Institut pro výstavbu Moskvy, SSSR, Moskva
1980 Praha ve fotografii, Závodní klub Polygrafia, Praha
1981 Krajina ve fotografii, Malá výstavní síň ČS spisovatele, Praha
1982 Československá architektura, Československé kulturní centrum Kuba
1985 Zdeněk Voženílek, Galerie Nahoře, České Budějovice
2016 Zdeněk Voženílek / fotografie, Galerie Josefa Sudka, Praha
2017 Zdeněk Voženílek / pocta osobnosti, Galerie Nahoře, České Budějovice

Zastoupení ve sbírkách

Uměleckoprůmyslové museum, Praha
Moravská galerie v Brně
Národní archiv - Sbírka SČF, Praha
Institut plánování a rozvoje hl.m. Prahy, Praha
Bibliothèque nationale de France, Paříž
Seattle art museum, USA

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIRGUS, Vladimír, SCHEUFLER Pavel. *Česká fotografie v datech 1839–2019.* Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-0535-9.
KOLEKTIV autorů. *Encyklopedie českých a slovenských fotografů.* Praha: ASCO, 1993. ISBN 80-7046-018-0.
MATĚJŮ, Věra. *Zdeněk Voženílek.* Benešov nad Černou: FOTOMIDA, 2019. ISBN 978-80-87445-06-8

JMENNÝ REJSTŘÍK

Beneš Edvard Dr. 37
Birgus Vladimír Prof. PhDr 59
Burian Vlasta 15
Čejka Jaromír 60, 61
Čepička Alexej 17
Čermáková Alice Ing.arch. 15, 26, 38, 40, 49, 59, 60
Drtikol František 51
Fuchs Bohuslav 25
Heckel Vilém 39
Koudelka Josef 51
Kubištová Mariana Dr. 50
Kyndrová Dana 40
Matějů Věra 59
Mikula Mirek arch. 13
Mlčoch Jan 49, 59
Molière 15
Moucha Josef doc. Mgr. 17
Plicka Karel 26
Podzemný Richard Ferdinand arch. 25
Scheufler Pavel 59
Sudek Josef 49, 51
Tausk Petr Ing 60
Tonder Antonín 50
Voženílková roz. Grabmüllerová Marie 15, 16, 17, 37, 59

ZDENĚK VOŽENÍLEK
fotograf (nejen) architektury

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Mihaliček
©2025

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha
Oponent: prof. Mgr. Václav Podestát

Grafické zpracování a sazba: Jan Mihaliček jr.
Písmo: DIN
Tisk: Tiskárna KUFR, Praha
Počet úhozů: 40140
Počet normostran: 23

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

